

5. Козьменко О. В. Страхування і страховий ринок : термінологія, законодавство і динаміка розвитку / О. В. Козьменко – Суми : Ділові перспективи, 2006. – 68 с.
6. Райхер В. К. Общественно-исторические типы страхования / В. К. Райхер, М. : Изд-во академии наук СССР, 1947. – 282 с.
7. Адамчук Н.Г. Обзор страховых рынков ведущих европейских стран (Германия, Великобритания, Франция) : учеб. пособие / Н.Г. Адамчук, Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т). Каф. страхования, МИД России. – Москва : МГИМО, 2000. – 113 с.
8. Berger A. Research And Development As A Tool For Developing Complex Risk Models / 41st AIO Conference (Kigali, June 3, 2014). – Kigali : Allianz, 2014. – 124 P.
9. Кукарских В. В. Опыт стран Латинской Америки по организации системы страхования рисков стихийных бедствий / В. В. Кукарских // Страховое дело. – 2015. – №3. – С. 36-42.
10. Dakers M. Lloyd's Of London Grants China Its First Insurance Syndicate [Electronic resource] // The Telegraph. – November 21, 2014. – URL: <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/insurance/11245037/Lloyds-of-London-grants-China-its-first-insurance-syndicate.html>.

Стаття надійшла: 02.12.2017 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Рецензент: д.держ.упр., проф. Маліков В.В.

УДК 339.17

JEL H560

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент

Скрипник Є.В., магістр

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. Предметом роботи є організаційно-економічні відносини, що виникають в процесі застосування сукупності методів, способів і прийомів при забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держави в сучасних умовах. Метою роботи є розгляд механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України в умовах її інтеграції в світове господарство та розробка пропозицій щодо його вдосконалення. Для досягнення поставленої мети у роботі були використані такі загальнонаукові і спеціальні методи і прийоми дослідження: метод порівнянь; структурно-функціональний; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення і формулювання висновків. У даній роботі розглянуті основні етапи формування ефективного механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки. Проаналізовано основні зовнішні загрози економіці держави. Узагальнення і аналіз точок зору різних вчених дозволив нам представити вимоги до системи параметрів, застосування якої для оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави було б найбільш ефективним. Відмічено, що удосконалення механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки повинно ґрунтуватися на реалізації комплексу заходів, спрямованих на інерційну і інноваційну диверсифікацію вітчизняного експорту, забезпечення стабільності курсу гривні, ефективному управлінні стратегічними державними фондами, а також освоєнні одного з найбільш перспективних світових ринків – ринку об'єктів інтелектуальної власності.

Ключові слова. Механізм, економічна безпека, зовнішньоекономічна безпека, держава, глобалізація.

MECHANISM FOR PROVISION OF FOREIGN ECONOMIC SECURITY OF STATE IN GLOBALIZATION CONDITIONS

Vyacheslav Kudryavtsev, PhD in Economics, Associate Professor

Ievhen Skrypnik, Student

Kharkiv National Automobile and Highway University

Summary. The subject of the work is the organizational-economic relations that arise in the process of applying a set of methods, methods and techniques while ensuring the foreign economic security of the state in modern conditions. The purpose of the work is to consider the mechanism of ensuring the foreign economic security of Ukraine in terms of its integration into the world economy and the development of proposals for its improvement. To achieve this goal, the following general scientific and special methods and techniques of research were used: method of comparisons, structural-functional; abstract-logical – for theoretical generalization and formulation of conclusions. In this paper, the main stages of the formation of an effective mechanism for ensuring foreign eco-

conomic security are considered. The main external threats to the state economy are analyzed. The synthesis and analysis of the points of view of different scientists allowed us to present the requirements to the system of parameters, the application of which for the assessment of the country's foreign economic security would be most effective. It was noted that the improvement of the mechanism of ensuring foreign economic security should be based on the implementation of a set of measures aimed at inertial and innovative diversification of domestic exports, ensuring stability of the UAH exchange rate, effective management of strategic state funds, as well as mastering one of the most promising world markets - the market of objects of intellectual property.

Keywords: *mechanism, economic security, foreign economic security, state, globalization.*

Постановка проблеми. Лідерство країн на міжнародній арені в даний час базується на розвитку експорту високотехнологічної продукції. Незважаючи на те, що Україна має високий ресурсним потенціалом, зберігається тенденція сировинної орієнтації експорту, низької конкурентоспроможності вітчизняних компаній на зовнішніх ринках, досить слабкого курсу національної валюти. Також, для України протягом останніх років характерні неконтрольований відтік природних ресурсів, незахищених технологій, витік капіталу, зростання спекулятивних операцій на фондовому ринку. Все це є не тільки наслідком кризових процесів, а й значною мірою визначається ефективністю механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, використання якого, в нових економічних умовах, не приносить очікуваного результату. Удосконалення механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України є найважливішою умовою сталого розвитку держави і підтримання авторитету України на міжнародному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та вдосконалення механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки представлені в роботах українських вчених: О. Барановського, В. Геєця, О. Груніна, Г. Дарнопиха, В. Захарченко, Є. Іванова, В. Картавцева, О. Новікової, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Сенчагова, Н. Сергієнко, а також зарубіжних: В. Ойкена, І. Шумперт, Я. Корнаї, Т. Бельських, В. Варнавського, Л. Іщенко, Т. Кураєва, А. Спартака та ін. [1, 2, 3].

Невирішені складові загальної проблеми. Визнаючи важливість виконаних робіт для забезпечення дослідження, необхідно відзначити, що проблемам економічної безпеки та функціонування механізму зовнішньоекономічної безпеки держави в умовах глобалізації як невід'ємної її складової, приділяється недостатньо уваги.

Формування цілей статті. Метою дослідження є розгляд механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України в умовах її інтеграції в світове господарство та розробка пропозицій щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки є частиною процесу забезпечення економічної безпеки, який по-різному характеризується сучасними вченими.

На думку В.В. Пузікова і А.І. Громович, наприклад, забезпечення економічної безпеки – процес створення умов для стабільного, безкризового розвитку держави відповідно до цілей і завдань розвитку і зміцнення економічного суверенітету; усунення та попередження загроз, умов та інших факторів, що можуть мати негативний, дестабілізуючий вплив на процеси розвитку національної економіки, усунення протиріч між інтересами окремих соціальних груп, суспільства і індивіда [4].

Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки – це процес досягнення стійкого до зовнішніх і внутрішніх загроз стану задоволеності інтересів держави у зовнішньоекономічній сфері господарської діяльності, що гарантують зростання рівня і якості життя його населення.

Механізм забезпечення зовнішньоекономічної безпеки – сукупність організаційних структур, методів, способів і прийомів, а також правових норм, які використовуються для досягнення стійкого до зовнішніх і внутрішніх загроз

стану задоволеності інтересів держави у зовнішньоекономічній сфері господарської діяльності, що гарантує зростання рівня і якості життя його населення.

Механізм забезпечення зовнішньоекономічної безпеки має базуватися на взаємопов'язаній сукупності трьох складових:

- механізм управління;
- механізм забезпечення оптимальних організаційних умов функціонування;
- механізм діагностики та оцінки ступеня безпеки.

Формування ефективного механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки проходить в кілька етапів:

1. Визначення інтересів зовнішньоекономічної безпеки, що виникають і модифікуються під впливом різних загроз;

2. Визначення параметрів зовнішньоекономічної безпеки, їх порогових значень;

3. Моніторинг показників зовнішньоекономічної безпеки;

4. Розробка стратегії зовнішньоекономічної безпеки країни; що містить конкретні цілі і завдання зовнішньоекономічної безпеки;

5. Розробка правових норм зовнішньоекономічної безпеки;

6. Формування організаційних структур і наділення їх відповідальністю і повноваженнями;

7. Оцінка ефективності державної політики в галузі зовнішньоекономічної безпеки.

Базовим етапом формування механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки є визначення інтересів і загроз зовнішньоекономічної безпеки, без яких існування даної системи вважається неможливим. Звідси виникає питання, які інтереси переслідує багатонаціональний народ нашої держави і які загрози можуть вплинути на їх задоволення.

3 травня 2009 року базовим документом в галузі забезпечення національної безпеки стала Стратегія національної безпеки України до 2020 року, але в ній також не прописані зовнішньоекономічні інтереси України, що говорить про те, що сама система стратегічного планування в Україні потребує доопрацювання. Будь-яке планування, будь-яка стратегія, довгострокова і короткострокова політика в тій чи іншій області вимагає, щонайменше, чітко сформульованих цілей.

Інтереси зовнішньоекономічної безпеки повинні розглядатися безпосередньо разом з погрозами зовнішньоекономічної безпеки, що відповідає вимозі системного аналізу. Повний перелік державних інтересів у сфері зовнішньої економіки повинен бути підданий ранжирування, кожної мети повинен бути привласнений свій коефіцієнт пріоритету. Пріоритет тієї чи іншої мети залежить від ступеня і характеру зовнішніх загроз.

Загрози при цьому слід розглядати як сукупність факторів і умов, що створюють небезпеку для стійкого функціонування національної економіки держави [5].

Незважаючи на те, що характер загроз зовнішньої економіки України змінюється відповідно до історичної епохи, самі загрози існують завжди. В якості основних зовнішніх загроз економіці держави в даний час прийнято виділяти наступні:

- висока зовнішня заборгованість;
- сировинна орієнтація експорту,
- невисокі обсяги зовнішньоторговельного обороту України, особливо в області продукції обробної промисловості [6];
- зниження інвестиційної, інноваційної активності і науково-технічного потенціалу [7];
- відтік капіталу, дестабілізація валютно-фінансової системи;

- зростаючий обсяг міжнародного переливу капіталу, ініційований транс-національними компаніями і залежність від нього національних економік;
- недосконалість законодавчо-нормативної бази в галузі міжнародного співробітництва, високі ризики;
- вплив негативних наслідків глобалізації та світових криз.

Історія нашого і зарубіжних держав свідчить про те, що загрози в економічній, а, значить, і зовнішньоекономічній сферах можуть тривалий час не проявлятися у відкритій і гострій формі, що не повинно бути уважним до вирішення конкретних проблем.

Ефективність забезпечення зовнішньоекономічної безпеки повинна оцінюватися за допомогою об'єктивної системи параметрів і критеріїв функціонування економічної системи держави. У методичному плані для дослідника становить інтерес визначення порогових значень індикаторів економічної безпеки, наближення до яких має свідчити, що країна вже досягла критичного стану. Очевидна складність такого роду роботи обумовлена міждержавним порівняльним аналізом і визначенням порівнянних комплексних показників зовнішньоекономічної безпеки, спеціальних методів оцінки ефективних заходів, спрямованих на запобігання або зниження наслідків від впливу можливих загроз.

У світовій практиці параметри кризових порогів економіки використовуються досить широко. Ці терміни вперше введені в науковий обіг українськими вченими, які намагалися оцінити результати українських реформ у першій половині 90-х років. Велика група вчених спробувала визначити їх на прикладі найважливіших галузей економіки. С. Глаз'євим була зроблена спроба «вибудувати» показники економічної безпеки в систему порогових значень, на основі якої можна було б розраховувати рівень економічної безпеки економіки на певний період [8].

Приблизний перелік показників для визначення критеріїв і параметрів економічної безпеки України запропонований експертами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [9]. Найчіткіше необхідність розробки і законодавчого закріплення порогових значень економічної (а, значить, і зовнішньоекономічної) безпеки обґрунтував колектив авторів під редакцією В. Сенчагова [10]. Разом з тим, аналіз параметрів, пропонованих сучасними вченими для аналізу економічної безпеки держави, здатен охарактеризувати економіку країни ізольовану від світового господарства. Практично не враховуються показники, здатні відобразити зовнішньоекономічну безпеку держави, наприклад диверсифікація зовнішніх ринків, обсяги зовнішнього боргу до експорту і т.д. Система параметрів зовнішньоекономічної безпеки не розроблена, хоча, існують досить успішні спроби вчених її створення. Узагальнення і аналіз точок зору різних вчених дозволили нам представити вимоги до системи параметрів, застосування якої для оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави було б найбільш ефективним (таблиця 1.).

За традицією порогові значення даних параметрів слід формувати виходячи з аналогічних показників провідних країн світу, а також з показників України в різні її історичні періоди. Разом з тим, недостатня розробленість параметрів оцінки зовнішньоекономічної безпеки, як важливого елемента механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, змушують сформулювати рекомендації щодо його вдосконалення.

Відсутність зовнішньоекономічної стратегії значно ускладнює ефективну інтеграцію нашої країни в систему світового господарства, не дозволяє в повній мірі використовувати переваги зовнішньоекономічної діяльності для зміцнення конкурентоспроможності та забезпечення стійко високих темпів економічного зростання.

Перш за все, стратегія зовнішньоекономічної безпеки повинна містити цілі її забезпечення, тобто вона повинна визначати властивості системи зовніш-

ноекономічної безпеки країни. Цілі зовнішньоекономічної безпеки повинні відповідати основним принципам формування цілей, загально визнаним в економічній науці, а саме: точність визначення, вимірність, досяжність, реалістичність, визначеність у часі.

Таблиця 1 – Вимоги до параметрів зовнішньоекономічної безпеки

Критерій	Об'єкт оцінки
- загальні результати зовнішньої торгівлі	- частка світового експорту і імпорту, в т.ч. по галузях виробництва, - диверсифікація країн-партнерів, - сальдо торгового балансу, в т.ч. по галузях виробництва, - об'єм зовнішньоторговельного обороту, - відношення темпу зміни експорту до темпу зміни імпорту
- стимулювання та диверсифікація українського експорту, рівень перешкод і обмежень для бізнесу в зовнішньоекономічній сфері	- динаміка експорту, в т.ч. по галузях виробництва, - структура експорту: · частка в експорті продукції обробної промисловості, · частка в експорті високотехнологічної продукції, - розмір вивізних митних зборів, - розміри експортних квот, - ефективність експорту, - наявність спеціалізованих інвестиційних інститутів
- залежність країни від імпорту	- динаміка імпорту, - структура імпорту, - частка імпорту у внутрішньому споживанні, - розмір ввізних мит, - розміри імпортних квот, - обсяг імпорту контрафактної продукції
- участь України в міжнародній кооперації	- ступінь участі країни в міжнародних тендерах, - участь в торгових союзах і угодах
- стан зовнішнього державного боргу	- розмір зовнішнього державного боргу, - обсяг зовнішнього боргу, % до ВВП, - відношення зовнішнього боргу до експорту, - частка експортної виручки, що витрачається на погашення боргів - розмір зовнішнього боргу приватного сектора, % до ВВП
- стан валютно-фінансової системи	- розмір і ефективність управління коштами накопичувального резервного фонду, міжнародних резервів, - обсяг готівкової іноземної валюти до обсягу готівки гривні, - паритет купівельної спроможності вітчизняної валюти, - динаміка курсу національної валюти, - рівень ризику країни, - капіталізація фондового ринку,
- витік капіталу	- обсяги капіталу, інвестованого в економічні суб'єкти інших країн, - обсяги іноземних інвестицій в Україну
- стан ринку об'єктів інтелектуальної власності	- частка світового ринку високих технологій, - обсяг імпорту прав на інтелектуальну власність, - відношення експорту прав на інтелектуальну власність до імпорту, - обсяг відтоку юридично незахищених об'єктів інтелектуальної власності та «ноу-хау».

Наслідком цього, багато в чому, є неефективність формування вітчизняних організаційних структур, що беруть участь в процесі забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, наділення їх відповідальністю і повноваженнями, які виражаються в штучному збільшенні управлінського апарату і відсутності чіткого поділу відповідальності і повноважень між державними органами.

Висновок. Удосконалення механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки повинен ґрунтуватися на реалізації комплексу заходів, спрямованих на інерційну і інноваційну диверсифікацію вітчизняного експорту, забезпечення стабільності курсу гривні, ефективному управлінні стратегічними державними фондами, а також освоєнні одного з найбільш перспективних світових ринків - ринку об'єктів інтелектуальної власності.

До числа таких заходів можна віднести створення ефективної системи аналізу зовнішніх ринків на державному рівні, створення ефективно функціонуючої системи організаційної та інформаційно-консультаційної державної підтримки експорту, активізацію митної політики з метою більшого використання її регулятивної, а не фіскальної функції.

Перелік посилань:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека / О. І. Барановський. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б. В. Губський. – К. : ДП «Укрархбудінформ», 2001. – 121 с.
3. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення : підруч. для держ. службовців, науковців, студентів і аспірантів вищих навч. закл. економіч. профілю / Г. Пастернак-Таранушенко. – К. : «Кондор», 2002. – 302 с.
4. Пузиков В. В. Экономическая безопасность и экономическая преступность / В. В. Пузиков, А. И. Громов. – Минск. : Армита-маркетинг, менеджмент. 2001. – 344с.
5. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К. : КВЦ, 1999. – 462 с.
6. Экономическая безопасность хозяйственных систем / Под общ. ред. А.В. Колосова. – М. : РАГС, 2001. – 431с.
7. Богомолов В.А. Экономическая безопасность: учеб. пособие / В. А. Богомолов – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 211с.
8. Глазьев С. Основа обеспечения экономической безопасности страны – альтернативный реформационный курс / С. Глазьев // Российский экономический журнал. – М. : 1997. – №1 – С. 4-5
9. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / [НІПМБ за ред.. А. І. Сухорукова]. – К. 2003/– 64 с.
10. Экономическая безопасность : Производство – Финансы – Банки / Под ред. В. К. Сенчагова. – М. : Финстатинформ, 1998. – 621 с.

Стаття надійшла: 05.12.2017 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Рецензент: д.держ.упр., проф. Маліков В.В.

УДК 351:504.05

JEL Q57

СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Омаров Азад Енвер-огли, к. держ.упр., докторант

Навчально-науково-виробничий центр

Національного університету цивільного захисту, м. Харків

Анотація. В Україні проблема екологічної безпеки набула особливої актуальності. Крім того, питання співпраці бізнесу та державних органів є життєво важливим для сфери охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки держави. Оскільки політика національної безпеки є динамічним засобом досягнення та збереження балансу між реальними та потенційними загрозами, підходи до її досягнення та досягнення постійно змінюються. За сучасних умов реалізація політики щодо екологічної безпеки вимагає стратегічного бачення, що передбачає посилення ролі міжнародної спільноти та ділових кіл у забезпеченні глобальної екологічної безпеки та її впливу на екологічну безпеку окремих країн та соціальні аспекти розвитку держави.

Проблеми, пов'язані з національною екологічною безпекою, були досліджені в роботах М. Бринчук, В. Петрова, Б. Щербицького, Ю. Шемшученко, К. Ситника, Т. Захарченко та інших вчених.